

A MAGYARORSZÁGI TÖRTÉNELEM ÉS TÁRSADALOMISMERET TUDÁSSZINTMÉRÉSEK, TELJESÍTMÉNYVIZSGÁLATOK METAELMÉZÉSE

Kinyó László

SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: történelem tudásszintmérés, társadalomismereti nevelés, metaelemzés

A különböző műveltségterületeken viszonylag ritkán kerül sor a tanulói teljesítménymérések eredményeinek áttekintésére, egy hosszabb időintervallum teljesítményváltozásainak tendenciáit feltáró és elemző kezdeményezésekre. A humán tantárgyakban – a mérési-értékelési kultúra megkétszerezése miatt – erőteljesebb igény mutatkozik a méréstörténeti áttekintések és metaelemzések iránt, mint a természettudományokban.

A tanulók történelemtudásában bekövetkezett változásokat elemző egyetlen hazai tanulmány (Szebenyi, 1991) megjelenése óta eltelt közel két évtizeddel később napjainkban különösen indokolt (1) a magyarországi és a magyar tanulók részvételével lezajlott nemzetközi történelem és társadalomismereti mérések szintézisjellegű összefoglalása, (2) a műveltségterület mérési-értékelési kultúrájára jellemző sajátosságok feltárása, valamint (3) a tanulók történelemtudásában bekövetkezett változások tendenciáinak elemzése.

Céljaink elérése érdekében a szakirodalom-feltárás és szakirodalom-elemzés módszereit alkalmaztuk: (1) feltérképeztük az elmúlt ötven év magyarországi történelem és társadalomismereti felmérések teljes körű szakirodalmát, (2) áttekintettük a magyar diákok részvételével lezajlott nemzetközi jelen- és társadalomismereti projekteket (Youth and History Project, IEA állampolgári tudás és részvétel vizsgálata), valamint (3) általános következtetéseket fogalmaztunk meg a szakirodalomban bemutatott empirikus eredményekből.

Eredményeink szerint a magyarországi empirikus vizsgálatok elméleti keretei és vizsgálati koncepciói élesen elkülönülnek a nemzetközi projektek célkitűzéseitől. A biztató mérési-értékelési munka ellenére a vizsgált területek mérési kultúrája hazánkban még nem kialakult; az iskolai tanulás eredményességének, az elsajátított tudás hatékonyságának rendszerintű nyomon követése hézagossá, a NAT Ember és társadalom műveltségterület átfogó jellegű értékelését a tanulás folyamatáról feltárt eredmények szűk köre nem teszi lehetővé.

Az ismeretközpontúságot felváltó, tantárgyspecifikus készségek és képességek fejlesztésére irányuló tantervi célkitűzések a 70-es évek végétől jelen vannak a szakdidaktikában, s a procedurális tudáselemek mérésére irányuló törekvések is szinte egyidősek a készségfejlesztő célkitűzések tantervi megjelenésével. A hazai tudásszintmérések készségek és képességek alkalmazását vizsgáló feladataiban elért tanulói eredmények ugyanakkor rendszerint alacsonyabbak az ismeretjellegű feladatokénál.

Bár az eredmények eltérő vizsgálati körülmények között, eltérő mérőeszközök alkalmazásával, különböző értékelési kritériumok mellett lezajlott vizsgálatokból származnak, mégis lehetőség nyílik általános jellegű következtetések megállapításra: (1) a vizsgálatok elsősorban az általános iskolásokra fókuszáltak; (2) leggyakrabban a nyolcadikos diákok történelemtudását vizsgálták; (3) az eredmények az iskolai előmenetellel párhuzamosan csökkenő tendenciát mutatnak, s a 10–11. évfolyamon 35–40%-os átlagteljesítmény körül állandósulnak.